

SVĖDASŲ VARPAS

2019 m. gruodžio mėn.

Nr. 12 (42)

Leidžiamas nuo 2016 m. liepos 1 d.

Džiaugsmingų šv. Kalėdų ir laimingų 2020-ųjų metų!

Gerbiami svėdasiškiai, visi skaitytojai, rėmėjai ir spaustuvės darbuotojai!

Ateinančios šventės atneša mums visiems naujus tikslus, idėjas ir viltis. Malonu bendrauti su žmonėmis, kurie dirbdami suranda ką tai naujo, nori daug ką pakeisti į gera, o tada visuomenėje atsiranda daugiau pagarbos vienas kitam. Būkime pajėgūs imtis bendruomenei naudingų šiuolaikinių darbų.

Sveikiname jus ir jūsų artimuosius su Šventomis Kalėdomis ir Naujaisiais 2020-aisiais metais. Tegu niekuomet nepritrūksta jums džiaugsmo ir šilumos, kad visi metai būtų dosnūs jums prasmingais darbais, kupini sėkmės ir laimės.

Stasys Gavenavičius, Joana Gutmanienė, Inga Kilienė

Istorijos aidas Kunigiškių kapinaitėse

2019 m. lapkričio 3 d. Kunigiškių kapinaitėse (Svėdasų seniūnija) buvo paminėti prieš 70 metų Drobčiūnų miške žuvę septyni partizanai. Tai Vaižganto vardo partizanų kuopos vadas Albertas Nakutis-Viesulas, Stasys Gimbutis-Rūkas, Petras Miškinis-Šarūnas, Petras Černius-Tigras, Petras Dilys-Eimutis, Kazys Palskys-Gintaras, Jonas Meškauskas-Caras.

Paminėti žuvusiųjų partizanų suvažiavo daug žmonių iš Kauno, Utenos, Rokiškio, Anykščių ir vietinių apylinkių.

Svėdasų šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje klebonas Raimondas Simonavičius už žuvusius Laisvės kovotojus aukojo šventas mišias.

Mišiose dalyvavo daug jaunų žmonių, džiugiai nuteikė uniformuoti Kauno generolo Povilo Plechavičiaus licėjaus auklėtiniai; iškilmingai atrodė šaulių garbės sargyba prie savo vėliavos. Solidžiai garbingai bolavo senolių galvos, atmintyje tebeišsaugančios vaizdus iš žiauriausių praeities laikų...

Po mišių dalyviai nuskubėjo į Kunigiškių kapinaites, kuriose po žūtis slaptai buvo palaidoti septyni partizanai.

Šv. Mišios Svėdasų šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje už žuvusius partizanus. S. Gavenavičiaus nuotr.

Minėjimą pradeda Gvidas Kazlauskas. R. Šaknio nuotr.

Šauliai prie septynių žuvusių partizanų kapų. R. Šaknio nuotr.

Istorijos aidas Kunigiškių kapinaitėse

Atkelta iš 1 p.

Iškilmingo minėjimo pradžioje prisiminta kaip sovietinė okupacinė kariuomenė ir vietiniai kolaborantai – sribai – nežmonišškai žiauriai elgėsi su nužudytais Lietuvos patriotais, numesdami jų kūnus ant miestelių turgaviečių grindinio; kaip klaidingai elgėsi su taikiais kaimų gyventojais degindami sodybas, šaudydami senius, moteris ir netgi mažus vaikus sumesdami į degančių namų liepsnas. Taip atsitiko ir greta Užmalaišos upelio esančiame Kurkliečių kaime. 1945 m. liepos 15 d. baudėjai kaime nušovė 14 gyventojų, sudegino penkias sodybas ir į degantį namą įmetė Birutės Mateikienės trejų ir ketverių metų vaikus Algį ir Nijolę.

B. Mateikienė po šių įvykių išprotėjo.

Pokario metais Svėdasų krašte žuvo 154 partizanai, 30 svėdasiškių partizanų buvo nukauti kitose apylinkėse, septyni mirė lageriuose, 28 nužudyti kalėjimuose. Žuvo 15 partizanų ryšininkų. Taigi gyvybės neteko 234 jauni kraštiečiai. Daug šeimų buvo ištremta į Sibirą.

Minėjimo dalyviai žuvusiuosius pagerbė tylos minute.

Svėdasų etnografinis ansamblis sugiedojo Lietuvos Tautinę giesmę, kuri išskirtinai iškilmingai skambėjo rudiškų laukų erdvėje.

Istorikas Gintaras Vaičiūnas pranešime remdamasis savais tyrimais papasakojo apie Svėdasų krašto partizanus,

Poetinės kompozicijos akimirkos
R. Šaknio nuotr.

Istorikas Gintaras Vaičiūnas
R. Šaknio nuotr.

Alberto Nakučio sūnus Petras Grucė-Nakutis ir sesuo Irena Nakutytė-Bartusevičienė
Vytauto Bagdono nuotr.

jų kovą už Lietuvos laisvę, ūkininkų paramą jiems, apie išdavystes bei žūties aplinkybes. G. Vaičiūnas paminėjo žymesnius svėdasiškių partizanų vadus, tai: Jurgį Gužą, Albertą Nakutį-Viesulą, Alfonsą Paškevičių-Liūtą, Juozą Kemeklį-Roką, Povilą Baroną-Briedį, Stasį Gimbutį-Eimutį.

Apie savo brolių Albertą Nakutį pasakojo jo sesuo gydytoja Irena Nakutytė-Bartusevičienė. Ji prisiminė paskutinį pasimatymą su broliu miške, kaip jis nusivylė pamatęs ją be gražiųjų kasų. Sesuo paaiškino, kad nusikirpo plaukus, nes tardytojai kankindami tampė ją už ilgų kasų.

Irena prisiminė kunigą vienuolį, kuris buvo partizanų dvasinis ganytojas.

Alberto Nakučio sūnus Petras Grucė Nakutis paminėjo, kad tėvo tiesiogiai nepažino, nes kai jis žuvo, sūnui tebuvo 3 metai, bet iš artimųjų pasakojimų žino, kad tėvas buvo stiprus, drąsus, valingas

vyras, mylėjęs savo Tėvynę ir dėl jos laisvės padėjęs galvą. Petras padėjo visiems susirinkusiems pagerbti tėvo ir jo bendražygių atminimo.

Rokiškio Senamiesčio progimnazijos literatai skaitovai Mantė Bagdonaitė, Domas Samuilovas, Ernius Kazanavičius, Vilnera Paužaitė, Austėja Antonovaitė, Pija Paršiūnaitė, Kotryna Garbauskaitė, Aidas Juodvalkis, Nedas Beinoris, Aušra Zolbaitė, mokytojos Žėrutė Semaškienė, Nijolė Mikulienė, Raimonda Kolyčienė, puikiai pristatė poetinę kompoziciją. Ypač jaudinančiai skambėjo Juozo Kemeklio, vienintelio gyvo išlikusio iš aštuonių Drobčiūnų bunkerio partizanų, eilėraščio „Broliams septyniems“ posmai:

*...Jūs žuvot tada, kai stūgavo vėjas,
Tamsų šilą dengė ūkana juoda,
Tą Vėlinių rytą tyliai varpas gaudė,
Į mišką skubėjo budelių gauja...*

Daug kalbėjo apie Petrą Paulaitį, jungtinės Kęstučio apygardos vieną iš vadų, kuris kuravo visą partizanų spaudą Lietuvoje. Jo pagrindinis rūpestis buvo jaunimas. Jis primygtinai aiškino, kad jaunimas turi mokytis ir okupacijos sąlygomis geriausia tose mokyklose iš kurių jaunuolių neima į kariuomenę. Jo slėptuvė buvo dviejų aukštų. Pirmame aukšte du partizanus nušovė, Paulaitį suėmė gyvą, nuteisė. Lageriuose praleido 35 metus. Buvo išsilavinęs, mokėjo kelias kalbas, net tardytojai – generolai jį laikė tauriu žmogumi.

Bus daugiau.

Tęsins kitame numeryje.

Svėdasų etnografinis ansamblis. Vadovė Rožė Lapienienė

2019-ieji – rašytojo J. Tumo-Vaižganto metai

APIE „VAIŽGANTINES“ – ŠVIESŪS PRISIMINIMAI

Vaižganto metams visoje šalyje buvo skirta daugybė renginių: konferencijų, parodų, knygų pristatymų, minėjimų. Kaune atidengtas ir pašventintas skulptoriaus Gedimino Piekuro sukurtas paminklas Juozui Tumui-Vaižgantui, Lietuvos paštas išleido dailininkės Ugnės Žilytės pieštą pašto ženklą su voku, skirtą žymiojo mūsų kraštiečio 150-osioms gimimo metinėms. Vaižganto atminimui skirtos ir televizijos laidos, naujos knygos, pasirodė įvairūs suvenyrai „vaižgantiška“ tematika...

Rašytojo gimtajame Malaišių kaime rugsėjo 14-ąją organizuotos „Vaižgantinės“ – tradicinis respublikinis renginys – sutraukęs gausius būrius dalyvių ir žiūrovų iš visos Lietuvos, suteikęs daug malonių akimirų, gražių įspūdžių. Sulaukta ir garbingo svečio – Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Pranckietis.

Priminsime, kad šį taip visų mėgstamą, palankiai vertinamą renginį organizavo Svėdasų seniūnija, Anykščių kultūros centro Vaitkūnų skyrius, asociacija Vaižgantiečių klubas „Pragiedrulus“ ir Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejus, padedant Anykščių kultūros centrui bei rėmėjams.

Metams besibaigiant, įspūdžiams priblėsus, pasiteiravome vieno iš „Vaižgantinių“ organizatorių, muziejininko, žurnalisto, Vaižgantiečių klubo „Pragiedrulus“ pirmininko Vytauto Bagdono, kokių atsiliepimų ir įvertinimų apie šį renginį sulaukta.

Pašnekovas teigė, kad jau tuoj po renginio sulaukė daugybės padėkų, teigiamų atsiliepimų. Gražūs rašiniai, įdomūs reportažai pasirodė „Anykštoje“, „Utenos apskrities žiniuose“, „Šilėlyje“, „Svėdasų varpe“ ir kituose laikraščiuose, interneto svetainėse.

Išvykdami iš šventės asmeniškai arba vėliau telefonu, elektroniniu paštu organizatoriams dėkingumo žodžius išsakė Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos pirmininkė Birutė Jonuškaitė, anykštėnas rašytojas Vaižganto premijos laureatas Rimantas Vanagas, kraštiečiai aktorius, nuolatinis „Vaižgantinių“ dalyvis, respublikos nusipelnęs artistas,

*Pasibaigus „Vaižgantinėms“, su pagrindiniais šio respublikinio renginio organizatoriais Aldona ir Vytautu Bagdonu nusifotografavo garbingas svečias – Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis
Džojos Gundos Barysaitės nuotrauka*

Anykščių rajono Garbės pilietis Ferdinandas Jakšys, mokslininkai doc., dr. Gvidas Kazlauskas, Vaižganto mažosios premijos „Už nuopelnus Svėdasų kraštui“ laureatas doc., dr. Juozas Lapienis, vilnietis žurnalistas, Lietuvos žurnalistų sąjungos svetainės tvarkytojas Vytautas Žeimantas, anykštėnai Seimo nariai Antanas Baura, Sergejus Jovaiša, uteniškiai verslininkai, leidyklos-spaustuvės UAB „Utenos Indra“ savininkai ir vadovai Žaneta ir Antanas Kibickai bei daugybė, daugybė kitų. Teigiamas vertinimais, šviesiais įspūdžiais pasidalijo, organizatoriams sėkmės ir būsimų „Vaižgantinių“ linkėjo taip pat labai daug vietinių, taip pat ir visiškai nepažįstamų žmonių, atvykusių į renginį.

Pasak Vytauto Bagdono, labai maloni staigmena jų šeimą neseniai pasiekė iš Lietuvos Respublikos Seimo. Parlamento fotografės Džojos Gundos Barysaitės darytos didelio formato fotografijos, kur su Seimo Pirmininku Malaišiuose po „Vaižgantinių“ nusifotografavo du kultūrininkai šio renginio organizatoriai Aldona ir Vytautas Bagdonai, kitoje pusėje gerbiamas Viktoras Pranckietis savo ranka parašė: „Garbė žmonėms, kurie rūpinasi garbingais Lietuvos praeities liudininkais“.

– Kai jauti dėkingumą, įvertinimą,

kai žinai, kad žmonėms reikalingi tokie prasmingi renginiai, kaip galima nesistengti, neorganizuoti „Vaižgantinių“? – dalijasi mintimis su mūsų laikraščio skaitytojais V. Bagdonas.

„Svėdasų varpo“ informacija

Pamąstykite...

Praeitis – šiandienos ir ateities mokytoja. Gerumas mus vienija. Šeima yra tautos ir valstybės pagrindas. Bendruomeniškumas – mokymuisi visą gyvenimą. Profesionalumas – atsakomybė už atliktą darbą.

Kiekvienam svarbios vertybės: viltis, atvirumas, meilė, atsakomybė, tikėjimas, kūrybiškumas.

„Kiekvienas susitikimas su kitu žmogumi yra sėkla, iš kurios gali išaugti vešlus medis, kur daugybė žmonių ras pavėsį ir maistą.“

„Kaip būtų gražu palikti pasaulį gražesnį negu radome.“

„Meilė galiausiai yra vienintelė šviesa, kuri vis iš naujo nušviečia pasaulio tamsą.“

„Tapti gailestingais – tai išmokti mylėti konkrečia ir nesuinteresuota meile.“

Smagus Moliūgadienis Svėdasuose

Kai derlius jau nuimtas ir saugiai sukrautas į aruodus, norisi tuo derliumi pasidžiaugti ir su kitais pasidalinti. Jau ketvirtus metus iš eilės asociacija „Svėdasų bendruomenė“ ir Svėdasų biblioteka suorganizavo Moliūgadienį Svėdasuose. Į bibliotekos erdves pririedėjo įvairiausių dydžių ir formų

moliūgų, sugužėjo kelios dešimtys šventės entuziastų, kurie kelias valandas piešė, pjaustė, skaptavo moliūgus, kol šie pavirto jaukais kūriniais – šviečiančiais žibintais.

Šiomet šventė buvo neįprasta – sulaukėme svečių iš projekto „Prisijungusi Lietuva“ komandos. Labai simboliška,

kad spalio 24-ąją, Pasaulinę informacinių technologijų plėtros dieną, kalbėjomes ne tik apie moliūgus, bet ir informacines technologijas, saugumą internete. Lukas ir Kipras atvyko su interaktyvia programa-žaidimu, kuriam kiekvienas galėjo pasitikrinti ar pagilinti žinias, kaip saugiai naudotis informacinėmis technologijomis. Be prizų neliko nė vienas – net patys mažiausieji šventės dalyviai suko laimės ratą, dalyvavo, spėliojo ir laimėjo.

Šventę vainikavo ką tik išvirtų „šilkinų“ moliūgių skanavimas, sušiltintų vaisių ragavimas ir jaukus pašnekėsiai. Išgirdome pageidavimų susirinkti dažniau, kartu užaugintų gėrybių skanėstus ruošti, rudens ilgiais vakarais smagiai pasibūti. Gera, kai laikas kartu būna derlingas!

Inga Kilienė

Per sovietmetį ir 29-eris nepriklausomybės metus iš Juodvišių dvaro liko tik griuvėsiai

Sovietams okupavus Lietuvą Juodviršių dvaras buvo nacionalizuotas ir tuo metu neatsirado protingų žemesnio ar aukštesnio lygio valdininkų, kurie būtų supratę istorijos, kultūros, architektūros objektų reikšmę, kad jie turi būti saugomi, kad jie yra kultūros paveldas.

Sovietmečiu dvaro rūmuose buvo apgyvendintos vietinių bei atvykusių iš kitur kolūkiečių šeimos. Šie gyventojai savo patogumui ar nesuprasdami, ką daro, gražiausiuose kambariuose laikė įvairius gyvulius ir paukščius. Parketą, vertingus daiktus, knygas bei išardytas konstrukcijas naudojo maisto virimui bei patalpų apšildymui. Sovietinių valdininkų iniciatyva buvo nuplėšta pastatų stogų skardinė, čerpinė danga ir panaudota dirbtuvių, fermų ir miestelio namų apdengimui. Kai dvaro rūmai liko be stogo dangos, pradėjo griūti mūro sienos bei konstrukcijos.

Lietuvos Kultūros vertybių registre 1992 m. buvo įregistruoti Juodviršio dvaro sodybos fragmentai. Šio objekto reikšmingumo lygmuo yra regioninis.

Atgavus Nepriklausomybę ir toliau sistemingai buvo griaujami ir niokojami pastatai. Gražiausiame dvaro parke buvo nuolat kertami vertingiausių rūšių medžiai, su technika darkoma teritorija. Buvo ne karta skelbta spaudoje dėl unikalaus paveldo išsaugojimo, tačiau vietinė, rajoninė valdžia, paminklosaugininkai nekreipė dėmesio, niekas per daug nesuko galvos dėl Juodviršio dvaro išsaugojimo. Dvarą ardė vietiniai vagys.

1994 m. dvaras, dvaro parkas ir žemė buvo gražinta Juodviršių vaikams, teisėtiems šeimnininkams Zenonui Juodviršiui ir Teresei Giedrimienei, tačiau jie buvo nepajėgūs buvusių vertybių atstatyti.

2018 m. dvaro griuvėsius ir parką nupirko verslininkas Petras Baronas.

„Svėdasų varpo“ inf.

Vyr. redaktorius Stasys Gavenavičius
tel. 8 677 71514

Leidėjas Svėdasų literatų klubas „Sietuva“
kodas 154314137

ISSN 2424-5801

Redakcinė grupė:

Joana Gutmanienė tel. 8 682 16971

Inga Kilienė tel. 8 687 57137

Spaustuvė „Morkūnas ir Kō“,
Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas

El. paštas: spaustuvė@morkunas.lt

Maketuotojas Rimantas Leitonas